

УКРАЇНСЬКА ЧАСОПИСЬ
ВИХОДИТЬ У КАТЕРИНОСЛАВІ ДВІЧІ НА МІСЯЦЬ.

18-го апріля 1912 року.
Рік другий.

№ 8.

КАТЕРИНОСЛАВ.
ЦІНА 10 к.

У М О В И П Е Р Е Д П Л А Т И :

на рік 2 р. 40 к., на півроку 1 руб. 20 к., на 1 міс. 20 к., кожне число нарізно 10 к

Гроші треба посилати виключно на адресу: Катеринослав, Проспект, книгарня М. Лозинської для редакції „Дніпрових Хвиль“. Просимо шановних передплатників, посылаючи гроші, подавати точно вище зазначену адресу.

ЗМІСТ: Українська мова в народній школі і Державна Рада. „Говорила бабуся до самої смерти“... Поезія—К. Скарятині. Троянди—Т. Романченка (кінець). Поезія—В. Тарноградського. Лиха вигадка—Л. Жигмайло. Людська пам'ять про старовину—Я. Новицького. З українського життя. Січове свято на Галицькій Україні. Новини нашого письменства. Оповідка.

Од Редакції. В № 7 трапились три дуже досадні помилки: 1) на першій сторінці дата виходу №-ра зазначена 5 февраля, замість 5 апріля; 2) в статі „Як писав Репін своїх Запорозців“ надруковано спочатку: „Іван Ефимович Репін“, має бути—Ілля Ефимович; 3) в кінці тієї ж статі надруковано (9-й рядок зверху) „Гаммета“, треба „Гаммера“.

Українська мова в народній школі і Державна Рада.

В початку цього місяця Державна Рада („Государственный Совѣтъ“) присвятила аж цілих три засідання на те, щоб розглянути проект, вироблений Державною Думою що-до

народньої школи. Коли почали обмірковувати цей законопроект, то між іншим, зайшла річ і про те, якою мовою навчати дітей там, де люде говорять не по великоруськи.

У Думському законопроекті, бачте, була до статті 16-ої примітка,

де говорилося, що в місцях з неруською людністю можна вчити у школі дітей їх рідною мовою, як що тая мова має своє письменство ---літературу. Виходило б так, що й у нас на Україні можна було б завести народню мову до шкіл, бо ж, дякувати Богові, маємо на нашій мові не аби яку літературу, не послідню проміж сусідніх народів.

Так от, щоб одняти у нас цю спромогу вчити дітей рідною мовою, обізвався член Державної Ради, наш таки землячок, колишній професор київського університету Пихно. Цей Пихно—родом канівський міщанин, і коли бігав, вибачайте, в одній сорочці по канівських вулицях, то певно іншої мови й не знав, як українська. Потім, зглянувшись на його вбожество й сирітство, узяли його українські громадяне в Києві і дали йому на свій кошт освіту, сподіваючись, що буде з його якась користь рідному народові. Як уже став Пихно студентом, то служив за репетитора для дітей у славного російського педагога Ушинського, того самого, що так гаряче обстоював навчання дітей на Україні їх рідною мовою. Виховавшись на громадські українські гроші, Пихно „оддячив“ землякам: зробивсь він професором, забагатів, вигідно оженившись, почав видавати газету „Кієвлянинъ“ і в тій газеті показав себе завзятым ворогом українства, страшенно глузував і знущався з української мови і намовляв уряд не давати українцям пільги. А оце обізвався в Державній

Раді, куди його призначено кілька років тому членом.

На Україні, -почав казати Пихно, а особливо в сусідній Галичині, поширена думка, ніби „малорусское нарѣчіе“—зовсім окрема, самостійна мова. Ця мова може зробитися зовсім літературною і запанувати в науці, у письменстві, в суді, як що допустити її в школу. Про це і дбають деякі люде, але їхня думка зробити українську мову літературною, „столь же зловредна, какъ и безумна“. Зовсім заборонити законом навчання цією мовою незручно, бо це „нанесло бы огромный ударъ національному самолюбію Россіи“ і тільки дратувало б людей. Так лучче просто внести до законопроекту поправку, щоб по школах на Україні і в Білорусі з самого початку вчили дітей по великоруськи.

В обороні української мови виступив другий член Ради, теж земляк наш, бувший професор харківського Університету Багалій. Він сказав, що до статті 16-ої законопроекту, як його виробила комісія, не треба ніякісінької поправки. Признаючи, що багато українців знає руську мову і може вчитися по руськи, проф. Багалій зауважив, що є ще багато сел і хуторів, де люде не говорять по руськи, і от там то слід навчати дітей на їх рідній мові.

Але ця обережна і дуже супокійна оборона нічого не помогла. Державна Рада прийняла поправку Пихна, як примітку до статті 16-ої. Землячок, як умів, так „прислужився“ рідному народові. Чи ма-

тиме цей закон яку вагу на практиці у житті, догадатись не трудно тому, хто знає, що до дітей, які іншої мови не знають, як тільки свою рідну, материну, інакше спочатку й балакати не можна, як по українському, бо інакше все одно вони нічого не втнуть. Так що волею —неволею доведеться таки вчителям послугуватись при навчанні дітей українською мовою, так як це робилося й

досі. Та й чи багато знайдеться у нас таких учителів, щоб зовсім добре уміли по руськи? Проти природи не підеш, жени її, кажуть, у двері, так вона влізе через вікно. Пождем—побачим, а може таки дочекаємося тих часів, що люде перестануть боятись народньої мови в народній школі, та перестануть мішати політику в просвітню справу...

„Говорила бабуся до самої смерти“...

Кому б захтілося прочитати нове видання гоголівських „записок божевільного“, тому радимо звернутися до передовиці в „Руск. Правді“ за 15 с. априля під голосним заголовком „Государственная измѣна“. На скільки можна збагнути якийсь смисл у цій безглуздій балаканині, то він зводиться до того, що український рух—страшенно грізний і небезпечний, бо має на думці ні більше ні менше як одірвати Україну од Росії і прилучити її до Австрії. Хоч це така дурниця, що про неї й говорити смішно, але „Русс. Правда“ з самим серйозним видом плете теревені, ніби „пропаганда украинофильства у насъ, въ южной и юго-западной Россіи организована и ведется на австрійскія деньги, и наши, так называемые украинцы являются ничѣмъ инымъ, какъ орудіемъ австро-польскихъ враговъ Россіи“. Розуміється, „Рус. Правда“ не вказує точно, хто ж це з українців бере „австрійські гроші“, і бреше собі, що називається, на вітер, бо знає, що за особистий наклеп її можуть і до суду потягти.

Та й взагалі у „Рус. Правди“ доказів ніяких і ні на що немає, тому й доводиться вигадувати якусь

міфичну промову проф. Дністрянського, посла до *Австрійського* парламенту, в якій Дністрянський ніби то говорив про потребу прилучення України до Австрії. Не збагнула „Русская Правда“ тільки одного в ній же самій вигаданій брехні: *австрійському* підданому, професорові університета в *Австрії* і послу до *австрійського ж* парламента Дністрянському так само натурально бажати прилучення України до Австрії, як „Рус. Правді“—прилучення Галичини до Росії. І коли б пр. Дністрянський цього не робив, то його так само обвановчували б тамошні „патріоти“ на кшталт „Рус. Правди“ в державній зраді, як тепер тая „Рус. Правда“ обвиновачує українців російських.

Положим, потреба рахуватись з здоровим людським смислом і з логикою, турбують „Рус. Правду“ менше всього. Пригадайте усі ті статті, цілу низку їх, що вона видруковала про українство! Упертість, з якою вона раз-у-раз повторює одні й ті брехні, одні й ті дурні вигадки, дуже нагадують нам тую бабуся, що за неї склалась приказка: „говорила бабуся до самої смерти, та все... чорт зна що“.

* * *
 Дивись як соляник цвіте,
 Своєю голівоньку схиляє,
 Як пада листя золоте
 І нас з тобою обсепає.

* * *
 Дивись, дивись... Бо це—життя.
 Настане инша година,

Піде вся радість в забуття,
 А лихо стріне коло тиму.

* * *
 І незабаром серце ти
 Своє гаряче не визнаєш,
 І одивітуть твої цвіти,
 Але цей ранок ти задаєш!

К. Скарятина.

Троянди.

Ескіз.
 (Кінець).

Пройшов чудовий май місяць і настало літо з своєю страшенною спекою.

Одні троянди в садку одцвітались, другі, що пізніше цвітуть, розцвітались, а все таки в садку їх було багато, і пахощі од їх неслись навкруги.

Садівничий не так вже часто наглядав за їми через те, що поспівала в садку овіч і треба було стежити, щоб хто не позривав. Замість того, щоб ходити в день по садку, він ходив і вночі, стукаючи в дошку.

Зате панна Ганна Михайловна по цілим дням, не дивлячись на спеку, гуляла по садку, читала різні книжки і доглядала за трояндами. Вона вранці приходила з поливалницею, поливала їх до схід сонця і нанюхавшись до сходу, сідала на ґратову з спинкою лаву, відкидала назад голову і, прислухаючись до водограю, наче замирала.

Але коли сідала стара пані до чаю, то бачила, що немає біля неї її Ганнусі, вона ішла в садок, находила її там неначе зачаровану, брала легенько за руку і стиха промовляла: „Ганусю! Аню! ти заснула? А чого так рано вставати? Невже немає кому приглянути за трояндами без тебе? Ходім лиш до чаю, а то ти і так хвора, а ще томиш себе, там де і без тебе діло обійшлося б“.

Ганнуса вмить прокидалась, немов від сна, швидко вставала з лави, обнімала неньку, здоровила з добрим ранком, потім брала її під руку і вела в кімнати до чаю.

— Ти, мамусю, не гнівайся на мене, що я так рано встаю і іду в садок, казала вона йдучи.—Це все мое життя... Я так люблю садок, квітки, а особливо троянди. Без їх я неможу жити. Я памятаю, як ти казала міні, що коли я родилась, як раз по весні, то в садку дуже рясно цвіли троянди. А коли хрестили мене, то батько завітчав усю кімнату гирляндами з троянд.

От через те мабуть я так їх і люблю.

Але недовго Ганнуся була в кімнаті, вона брала яку небудь книжку, знову поверталась в садок і, сівши в холодку, на лаві біля троянл, читала.

Тим часом надходив в садок садівничий поливати квітки, що різними везерунками цвіли кругом водограю.

— А ви дуже любите квітки?— питала його панна.

— А як же!—відповідав він.— Я ім все своє життя віддав, весь свій вік з ними живу, та щоб не любити їх. Квітки, як казав один письменник, з сльозами, а сльозиз квітками. Чи то іде чоловік до шлюбу, вибирається в квітки, чи вмірає, і знов вбірають його в квітки. Квітки в житті чоловіка велику роль грають.

Панна слухала садівничого і, зітхаючи важко, казала: „Правда ваша... це все правда.. Але все таки ви щасливі, що весь свій вік прожили з квітками“.

А сонце пекло, як вогнем. Троянди мліли в обіймах палкого проміння і схиляли вниз свої голівки. Ганна Михайловна, дивлячись на їх почала деклямувати вірши Олеся: „Довго їх сонце без жалю пекло, довго! і нагло за хмари зайшло... вихорь схопився і грім загремів, дуб передчуттям грози зашумів, вдарила блискавка в груди кудись... свіжі дощі полились, полились...“.

— — —

Ще коли жила панна Ганна Михайловна в Петербурзі, то почувала себе не дуже гаразд. Ще тоді їй казали лікарі, що в неї слабкі легкі і що їй треба берегтись. Але вона не звертала ніякої уваги на це. А писала в листах додому, що її здоров'я гаразд і працювала, яко

мога, пильніш, щоб краще скінчити науку. Скінчивши блискуче науку, вона повернулась додому з медалію, але... і з хворістю в грудях. Живучи дома, вона ховалась від батька та неньки з своєю хворістю, хоча вони і помічали щось недобре. Коли ж настала сира, противна осінь, то вона зовсім захворіла. Не виходячи з хати, вона лежала в ліжку, а біля неї на столику стояли різні ліки і останні жовті троянди, що з-дня на-день чекали морозу і збиралися вмерти.

Садок пустів. Сипались, як ті метелики, золоті листя, обсипали зівялі квіти і неначе хотіли захистити їхні трупи від холодного дощу і морозу. Одцвілися троянди, не шумів гучно в садку водограй, а гудів злісно якомсь-то осінній вітер і йшов на землю дрібний дощик.

Садівничий коли не коли з'являвся в садку, обгортуював на зіму троянди і ходячи по всипаних листям стежках, якомсь сумно дивився на все, хитав головою і сам собі промовляв: „Загортаю троянди, ховаю їх на зіму, щоб не померзли, щоб з такою ж красою вони розцвілись і на другу весну. А недай Боже, як помре панна, за для кого вони тоді розцвітуться? Хто їх буде так любить, як любила вона?“. І у садівничого мимохіть котилися сльози по старенькому обличчю.

Стара пані, не відходила від ліжка своєї Ганнусі, дивилася з сльозами в очах на неї і сама собі думала: „Боже! розцвіталася сама, як та троянда, і не встигла розцвістись, упитись життям, як троянда росю, не побачила ясного сонечка своєї весни, як почала вянути“.

А Ганнуся її дивилась на матір і розуміючи гаразд все її горе, ледви промовляла: „Мамусю, не вбивайся горем, не надривай своїх

старечих сил, хоча тобі і важко. Адже так бува і проміж квітками. Не встигне троянда розцвістись, розвернути, як слід свою красу, як її зірвуть і навіки загублять. Так і смерть. Вона часто перерива стебелину молодого життя, не встигнувшого ще розцвістись, за-для того щоб не ждати, поки воно почне оцвітатись і в'янути само“.

З кожним днем Ганнусі робилось гірше. Лікарі, іздючи щодня, не подавали ніяких надій на виздоровління.

Прочувши про це, садівничий з тяжким болем в серці і невимовним горем, котрого не в силах був перенести, задумав покинути своїх хазянів. Якось уранці він пішо в кімнати до панів і з слізми на очах почав казати: „Прощайте, дорогі пані і пане! Довго я у вас служив, доглядав ваш садок і ваші троянди, як рідних діточок, але настала осінь, і краща з ваших троянд почала в'янути. Настане весна, розцвітеться ця троянда, я знов повернусь до вас, а зав'яне вона на віки, не повернуся більше до вас і я. Він повернувся і пішов, плачучи, з хати.

Як не вмовляли його пан і пані, він не залишився у них і покинув їхній опустілий садок.

Другого дні панночці стало неначе легше. Вона попрохала свій альбомчик з віршами, де лежали засушені листочки з троянд, взяла його в руки, хотіла щось прочитати, але замість цього, вона упустили його собі на груди. Сухі листочки троянди полетіли на неї, неначе ті поживклі листя з дерев на холодну і мокру землю. Але трохи згодом їй погіршало знов і, не приходячи в себе, вона ледве що промовила в останнє: „Боже, як

хороше... принесіть мені свіжих троянд...“.

Але троянд уже не було. Замість троянд на кущах в садку білів перший сніг, а голі, сьмні дерева шуміли якусь дивну, таємну казку.

Т. Романченко.

* * *

*Надії майовіі
Далекої весни—
Як квіти степовіі
Зів'янули вони...
І серця вже не гріє
Іх сьйво золоте;
Одні самотні мрії
Хвилюють серце те,—
Що долею сумною
Співцеву душу рвуть,
Що тільки за труною
В піснях його живуть.*

В. Тарноградський.

Лиха вигадка.

Торік у Києві убито хлопця Ющинського; дякуючи таємничним обставинам, при- яких трапилося це злочинство над бідним хлопцем, де-які людці почали обвинувачувати в цій події євреїв, наче б то це зробили вони, щоб здобути невинної християнської крові для своїх як то кажуть „ритуальнихъ цѣлей“, себто для вживання християнської крові при своїх релігійних відправах, бо цього ніби то вимагає їхня єврейська віра.

Це загальне обвинувачення євреїв в уживанні християнської крові держиться в нашому народі з далеких віків, держалася воно і серед других народів Європи і, розуміється, скрізь викликало вікову ворожнечу до євреїв, ця ворожнеча в

свою чергу викликала криваві події; часто бувало, розлютована проти євреїв юрба на підставі цих ніде і ніколи недоведених обинувачень, вбивала сотнями євреїв, грабувала й плюндрувала їх добро.

Таки події масової помсти євреям в Європі бували тільки в дуже давні часи, і тепер про їх неможе бути й мови. Не так, на жаль, ця справа стоїть у нас.

Народи Європи зрозуміли давно, що карати кривавою помстою весь народ на основі темних підозрінь та ніде і нічим недоведених обинувачень, — це страшне безглуздя і сором для тих, хто це робить; в нашій російській державі випадки масового переслідування євреїв трапляються ще й досі, бо в нас ще й досі є багато людей, які в своїх відносинах до других народностей дають багато волі темному інстинктові сліпої ворожнечи до усього чужого, невідомого і через те незрозумілого. Євреї, які живуть скрізь своїм окремим життям, не зливаючись з другими народами, викликають цією своєю окремішністю велику ворожнечу до себе. Історичне становище єврейського народу — „мандрівця“ між народами, зробило його скрізь чужим, а замкнутий характер його громадського життя обгорнув цей народ та його релігію, яка вимагає цієї замкнутости, великою таємністю.

З давніх віків усі європейські народи, стараючись розгадати цю таємність єврейського життя, а ще більше єврейської віри, почали вигадувати оці байки про ритуальні вбивства християн євреями. Але, як ми вже казали попереду, усі європейські народи, керуючись науковим дослідом єврейської релігії, давно вже перестали вірити таким безпідставним обинуваченням євреїв. Не те робиться у нас; у нас

ще й досі є чимало таких людей, які навмисне підтримують та розповсюжують байки про ритуальні вбивства євреями християн, чимало є й таких, що цьому вірять.

Це безглузде нацьковування темної несвідомої маси на євреїв часто було причиною єврейських погромів, коли розлютована та нацькована юрба мордувала євреїв од мала до велика, грабувала й руйнувала їхнє добро. Таки події лагають страшною кривавою плямою на тих, хто це робить, тим більше, що підставою для таких випадків народного гніву служать часто зовсім недоведені наклепи на євреїв, як оце було і в справі Ющинського.

Суду по цій справі ще не було, приговору нема, є тільки підозріння на євреїв, але є воно і на других людей, яким смерть цього хлопця могла бути потрібною; діло страшенно темне та заплутане, як це часто трапляється в судових справах з таємними убивствами, але такі таємні злочинства тим і страшні, що кару за них часто замість винуватих несуть невинні...

Хто винен в цьому злочинстві, цього ніхто поки не знає, але, не вважаючи на це, знаходяться люди, що вже зробили Ющинського мучеником за віру і почали продавати картки, на яких намальовано Ющинського в труні з надписом: „Умученный жидами съ ритуальной цѣлью отрокъ Ющинскій“.

Між иншим, як повідомляє Катеринославська газета „Южная Заря“ в № 1750, такі картки продавалися у нас у Катеринославі в будці на Озерному базарі.

В цій будці, як пише „Южная Заря“, розпочав торг редактор-видавець газетки „Двуглавый орель“ д-ій Лутковський.

Як пішла б справа з продажею

оцих карток і до чого б вона привела—це невідомо, бо дякуючи заходам поліцмейстера Фелічкина, з наказу п. губернатора Лутковському заборонено продавати такі картки, бо, як пояснив і сам губернатор, „до постановлення судомъ приговора говорить объ убійствѣ съ ритуальною цѣлю нельзя“.

В усякому разі ця подія показує, що і тепер є люде, яким навіть треба нацькувати одну частину людности проти другої; нема що й казати, що ті людиці, що займаються таким нацькуванням, це просто якісь звірі з людодержерськими інстинктами, а справжні чесні, розумні та порядні люде з усієї Російської Держави голосно протестують проти такого безпідставного та безглузлого нацькування темної, неосвіченної маси одного народу на другу, таку ж часом темну, і часом бідну, масу єврейського народу.

Аджеж крім євреїв багатців та дукарів є ще сила євреїв ремісників, бідних робітників, і оця то єврейська голота і страждає найбільше од гніву розлютованої юрби, що під впливом нацькування іде вбивати євреїв за приписані їм вбивства християн.

Усяке спокушення на чуже життя це страшенне злочинство, а тим більше вбивство з помсти. Такі події суперечать усім вимогам християнської тай просто людської моральности, і тому усі найкращі заступники російського письменства оповістили протест проти такого загального обвинувачення євреїв в ритуальних вбивствах з одного боку, а також і проти усяких майбутніх насильств над євреями з другого.

Перший озвався в оборону євреїв в цій справі В. Короленко, краса і гордоші російської інтелігенції, яко талановитий письменник

і яко непохитно чесний та гуманний громадський діяч. До його голосу прилучилися і інші заступники російської поступової інтелігенції; наша українська часопись „Рада“ у числі 81-му теж надруковала листа, в якому закликає усіх нас до любови і розуму, доводячи, що вигадки про ритуальні вбивства євреями християн давно вже одкинуті наукою: „Визначні заступники західно-європейської науки, каже „Рада“, так само підняли голос, доводячи, що нема жадних підстав до тієї вигадки. Усіма сторонами залунали голоси й поклики до любови й розуму. Проте останніми часами в Києві притьмом розпускать злісну вигадку проти євреїв. Це спонукало нас киян, людей усяких національностей і поглядів, прилучити свій голос до попередніх протестів, нагадати християнській людности про заповіді правди і любови й сказати до обмовців: облиште своє лихе діло й не кличте до насильства“—так закінчує „Рада“ того листа.

Далі йдуть підписи київського громадянства, проміж цих підписів ми бачим імена заступників українського письменства як ото: М. Василенко, М. Вороний, Мих. Грушевський, Сергій Єфремов, Л. Жербуньов, О. Левицький, М. Лисенко, Ф. Матушевський, А. Русов, С. Русова, Л. Старицька-Черняхівська, Є. Чикаленко, Л. Яновська та інші.

І наша часопись вважає ділом свого сумління прилучити свій голос до цього заклика проти всякого насильства людини над людиною—на основі нічим неведеної кривавої обмови.

Л. Жигмайло.

Людська пам'ять про старовину.

Наша слобода¹⁾ завелась при Катерині. Спрещу хат тут не було, а жили запорожці в землянках по-над горою і в байраках, біля *Великого шляху*. Шлях ішов, як і тепер, із Половиці²⁾ горою по-біля Романкова на Пушкарівку, Мишурин-Ріг і далі аж до Києва.

Біля Авул, од степу, були бай-

вий, *Розановий, Гараськовий, Левин*. Були ще байраки *Крулий*,—в Круглій бальці, *Глиняний*,—в Глиняній бальці, *Сухенький*,—в Сухій бальці, *Водяний*,—над поштовим шляхом, де була казенна почта—у Водяній бальці. Скрізь жили запорожці, як там кажуть, „де вода тай байрак,—там і козак“. Слободу осадили запорожці: Бейгул, Косатий Гнат, Свірник Микита, Підуст Клим, Мамрак Василь, Карабаш Антін, Шульга, Ту-

Мануйлівські просвітяне після загальних зборів.

раки великі, а від Дніпра,—несходимі плавні, рибні озера та прогні. Байраки звали по запорожцях. Позаторік³⁾ зрубали *Мамраків* байрак—це діда мого, Мамрака, кишло: він там жив. Далі жили козаки: Чєпа, Хита, Шкіль, Розан, Гарасько, Лев; по їх прозвіщам названо байраки—*Чєпин, Хитовий, Шкіль-*

пас, Голуб, Шапарь Іх потомків і тепер багато в слободі. Спочатку в Авулах козаків було хоч і мало, за те все багаті, та працювиті. У Бейгула одного було п'ять млинів: три вітряки і два водяних. Добре колись було тут жить: землі стіко займеш,—стіко і твоя; от і тепер¹⁾—гляньте на старі огороди: у инчого десятидесять лєвади з садками, у инчого три, п'ять, сім, а по десятині мало і найдете, хіба у лєдачо-

¹⁾ Теперішнє село Аули Катеринослав. пов.

²⁾ Так звали запорожську слободу на місті теперішнього Катеринослава.

³⁾ 1886 року.

го. У мене самого сім десятин огоро-
роду біля хати, та ще десятин п'ять
левади в другім місті. Оце, шо в
слободі озеро *Царинне*,—воно було
колись велике і глибоке, а кругом
його була козацька царина,—хліб
ріс як очерет.

Батько мій—захожий козак з
гетьманщини, а мати родилась тут,
—вона Мамраківна, настоящего за-
порозького роду. Було покойна ро-
скажує, як населяли слободу. Спер-
шу почали сходиться келебердяни²⁾,
— прийшли їх сюди возів сто з сі-
мействами: потім посунули рашавці³⁾
поточани⁴⁾, гончарі з Опошні і Мли-
нів⁵⁾, панські утікачі, а потім уже
як прийшло литвини, — всю слободу
запоганили: народ усе нечепурний,
ледачий, зедеракуватий та галдови-
тий⁶⁾. Головою тоді був старий за-
порожець Мирін Шкиль, по улиш-
ному Любка, з Романкова, бо то
слобода велика і давня, там була
тоді стара запорозька церква. Оце
як почнуть було,—роскажує мати—
люди бунтовуються, щоб зігнать лит-
винів, то Шкиль осідлає коня і бі-
жить усмирять. „Не бунтуйте, каже,
люди добрі, у мене є бомага від са-
мої цариці, щоб давать всім землю;
бо запорожці з Черноморії більше
не вернуться“. Люди послухають
Шкиля і притихнуть.

Оттак, коли хочете знать, було
спрежду.... Про Шкиля, як вам роска-
зать, так це був багатий із багатих за-
порожців. Свойому хазяйству він не
знав і счоту, а грошей була несчи-
слима сума. Гроші позичав чумакам

¹⁾ 1889 року.

²⁾ Із міст. Келеберди на Дніпрі. Кременчуцько-
го повіту Полтавської губернії—колишне сотенне
містечко Полтавського полку.

³⁾ Міст Рашевка, Гадацького пов., Полтавск.
губ., нар. Пслі.

⁴⁾ С. Потоки, Кременчуцького пов., на Пслі.

⁵⁾ С. Опошня, Зіньківського пов., Полтавск.
губ. на Ворсклі; село Млини тамже таки на Пол-
тавщині.

⁶⁾ Чарівники.

корячком. Було питають: „коли ж
вам, діду, віддать“?—„Як вернешся,
синку, з Криму та вторгуеш“.

Покойна мати часто було роска-
зує про царицю Катерину. Іхала
вона, каже, степом, а біля неї, вер-
хами, сорок козаків; між ними був
і її батько, а мій дід Мамрак. При-
іхала вона в Половицю тай каже:

— Запорожці, добрі молодці,

-- Зьїжте ви меду по ложці!

Так твоя милость, матусю, то і
зймо.

— У їх були вуси одкохані, дов-
гі. Звеліла вона поставить вагани
меду і подать саженні ложки... За-
порожці позакручивали вуси за уха,
взяли ложки і давай один другого
годувать... Цариця засміялась і да-
ла кождому по золотому.

Дід Мамрак жив більше ста год.
Як зігнали відсіль запорожців, він
продав все гапсом¹⁾ і перебрався в
Чорноморію. В Романкові оставався
племінник його і багато родичів, то
було через год, два і приїздить в
гості. У племінника його було чо-
тирі сина. Раз приїхав і давай про-
бувать, котрий годиться в чорно-
морці. Посадив одного на лошака-
неука—упав; посадив другого—упав,
третього—і той упав. Є,—каже пле-
мінникові, які-ж вони у тебе нік-
чемні... У нас, було, приймають в
Січ не так, у нас, було, піймають
дикого лошака і велять сідать без
сідла, без уздечки, лицем до хвоста.
Хто проскаче степ і вернеться здо-
ровим, той і козак! Посадив чет-
вертого. Той взявся за гриву і пу-
стився стіко видно. Гасав, гасав на
тому лошакові, поки уморив і вер-
нувсья до дому. Дід і каже:

„Оцей годиться в козаки!“

— Як має охоту,—хай козакує,
—каже батько.

¹⁾ Оптом.

Посіддали дід з унуком коней і подалися під Черкеса. Тіко їх і бачили.

Є, колись запроста жилось. Хати робили маленькі і де хто попав. Хранцузької зими (1812 р.) мені було сім год, а на тринадцятому годі мати пошила штани. Тоді мода була водить дітей в довгих сорочках і підперізувать мотузочкою. Дівчаткам, було, інча мати дає запаску дванадцятого году, а інча воде в одній сорочці, аж поки хлопці не покличуть на досвітки... Хранцузька зима мені і тепер в пам'ятку! Тоді снігом покрило всі слободи, не видно було і криш. Люди вилазили в димарі і відкопували скот, сіно і топливо. У кого багато було коней, овець, скоту—все видохло. Кажуть, хранцузьке військо тоді стояло під Москвою, а як пришкварили морози, воно поїло всіх кішок і подалося навітки. Багато погибло хранцузів з голоду і холоду, бо путньої одежи не було, і ходили в черевичках.

Записав од діда Гаврила Карповича Карпенка (Рогаченка), 84 літ, с. Аули, Катеринославськ. пов., 2 юля 1889 р.

Я. П. Новицький.

3 українського життя.

Загальні збори катеринославської „Просвіти“. Рада „Просвіти“ призначила на 21 с. апріля у суботу загальні річні збори, які одбудуться в 7 г. веч., в помешканні Англійського Клуба, по такій програмі: 1) доклад Ради про діяльність товариства в 1911 році; 2) звіт про діяльність ревизійної комісії; 3) вибір чотирьох членів Ради замість тих, що вибувають по жеребку, на підставі § 14 статута; 4) затвердження нових членів, предложених Радою;

5) біжучі справи. Як що збори не одбудуться через неприбуття законного числа членів—¹з членів, що живуть у Катеринославі (§ 30), то збори переносяться на 28 апріля (там же таки) і будуть уважатись дійсними при всякому числі членів.

Стипендія для російських українців у галицькій гімназії. Директор української гімназії у Рогатині д. Галущинський пише в „Ділі“ (№ 84), що за останні роки до нього часто звертаються з російської України, маючи на думці оддати своїх дітей до тієї гімназії. Досі одначе справа далі переписки не йшла. Тільки з початком цього шкільного року вступив до рогатинської гімназії один хлопчик з Харькова. Недавно один українець з Росії, д. М., заявив, що буде поки життя свого виплачувати щомісяця рогатинській гімназії по 30 корон, щоб на ці гроші виховувався один хлопець з рос. України. Скоро приїхав з Миргорода один хлопець і став учитися. Так утворилася у Рогатині стипендія для рос. українців.

Скарб. Музей ім. А. Н. Поля збогатився дуже цінним скарбом, знайденим селянином А. Середою в с. Василівці Новомосновського повіту. В тому скорбі є такі речі: срібний пояс, срібна печатка, вісім срібних чарок, срібна коробочка з французьким надписом, три золотих бельгійських монети, 56 срібних рублів (останній з року 1774-го), три срібних брошки, троє срібних сережок, одна сережка з кульками для граната і один сердолік.

Рюковини. 24 с. апріля минає два роки, як помер на далекій чужині—в Оспедалетті (Італія) великий український діяч і славний письменник Борис Грінченко. Память людей, що ціле життя своє оддають на працю для добра рідного народу, так як це зробив небіжчик, повинна бути для нас святою. Найкращим пошануванням памяти Грінченка буде праця в дусі тих ідеалів, які проповідував він у своїх творах.

Шевченковський вечір у Мануйлівці. 7 апріля мануйлівська „Просвіта“ урядкува-

ла вечір пам'яті Шевченка. Біографію поета прочитав Д. Дорошенко. Деклямували з „Кобзаря“ М. Васюк, Г. Денисенко і М. Кузьменко. На останку хор „Просвіти“ проспівав „Заповіт“, який усі вислухали стоячи.

Найбільша українська бібліотека є тепер у Львові при Науковім Товаристві ім. Шевченка. Бібліотека існує тільки 18 літ і має досі вже 60 тисяч томів книжок і рукописів. В ній зібрано все майже з цілого світа, що писалося про український народ на всіх мовах, і тим вона має велику вартість. Число книжок росте даліше. Минулого року прибуло 7.801 томів. Багато українських патріотів дарує свої рідкі книжки для сеї бібліотеки, бо знає, що такий великий збір книжок під орудою Наукового Тов. ім. Шевченка є всенародним добром. (Гром. Гол.).

Українське євангеліє. В селі Козановці, конотопського повіту, на перший день Великодня, тутешній священник в церкві роздавав парафіянам великоднє євангеліє на українській мові, видане св. синодом на окремих листках. Люде були дуже раді читати святе письмо на рідній мові.

Мандрівка по Галичині. Серед київських студентів виникла думка впорядити подорож до Галичини, щоб познайомитись добре з життям галицьких українців.

Заборона. В острогожеському громадському зібранні відбувся концерт на користь місцевої громадської бібліотеки. На концерті серед інших мав виступити український бандурист М. Токаревський. Та не довелося острогожанам почути бандуриста. Справник ще перед концертом закликав розпорядчиків концерту і заборонив їм випускати бандуриста.

Курси по молочарству. Головне управління хліборобства та землеустройства дозволило київській губ. земській управі урядити курси по молочарству.

Спомини про професора В. Антоновича. 11-го апріля у Києві в українському клубі чергова вечірка була присвячена пам'яті славного українського історика професора В. Антоновича. Читали свої спомини О. Левицький і К. Михальчук.

Переселення у Сибір. Од київського губ. земства розсилаються селянам на Київщині плакати про переселення у Сибір. В цих плакатах між інших сказано: кожен рік, коли приходить весна, багато людей іде у Сибір, щоб підшукати собі землі для переселення. Сибір країна велика і вільних земель в ній для переселення багато. Люде з Київщини найбільш підходящі землі для пе-

реселення можуть знайти у семіраченській області. На добрій землі урожай буває великий. Ярова пшениця дає 60—200 пудів, овес од 70—120 пудів і жито більше 70 пудів.

Учительський з'їзд у Кам'янці-Подільському. Учителів на цей з'їзд зїхалось душ 60 і відбувався він під проводом директора народних шкіл п. Моралевича; вчителі на цьому з'їзді більше мовчали і начальство мусило по-де-яких питаннях силою виривати у них слова, запитуючи кожного з окрема: як ви про це думаете, як ви? і т. д. А всеж таки знайшовся один з учителів, що висловив думку про нездатність усіх сучасних підручників для шкіл Поділля, бо в них змальовано тільки великоруський побут, ця думка страшенно усіх перелякала і усі постаралися як найшвидче замняти „гостре питання“.

Кооперативний з'їзд у Катеринославщині. З дозволу губернатора 25-го мая у Луганську відбудеться з'їзд представників кредитових та кооперативних товариств славяно-сербського повіту для обговорювання питань, звязаних з справою дрібного кредиту.

З'їзд духовенства у Новомосковську для виборів уповноважених, двох виборщиків та кандидатів в члени четвертої Державної Думи. На з'їзді було вибрано 8 виборщиків та двох кандидатів в члени думи—вибрали Лебедева та учителя духовної семинарії П. А. Левітова.

Театр на селі. В селі Должику харківського повіту одкрито літній театр, улаштований на кошти і по ініціативі князя С. Голіцина. На сцені будуть грати переважно українські пьєси; є думка також скласти з місцевих селян український хор.

Дар. Харківському городському управлінню лікарь Сочава пожертвував 300 тисяч карб. для будівлі приюта для старих наймитів.

Сільська-господарська виставка у Києві. Літом у Києві одбудеться сільсько-господарська виставка, біля влаштування якої тепер робиться багато заходів; на виставці думают виставляти свої експонатп коло 20 земств. Виставка має бути дуже цікавою, як для селян так і для загальної публіки, на жаль тільки конкуренція між пароходами з Катеринослава до Києва, дякуючи якій можна було доїхати з Катеринославу до Києва за 20 коп., чомусь вже припинилась і тепер за проїзд з Катеринославу до Києва доводиться платити 2 руб. 40 коп. Та може

ця справа з проїздом на виставку по дешевій ціні у свій час буде улаштована.

Вечір пам'яті Шевченка у Саратові. 29 марта гурток українців у Саратові улаштував концерт в пам'ять Шевченка. Вечір пройшов дуже урочисто; програма вечера складалася з реферата про Шевченка, співів та декламацій, переважно з творів самого Шевченка. Публіка, якої було багато, „Заповіт“ слухала стоячи. Взагалі вечір мав і матеріальний і художний успіх; 50 видатків з прибутку пішло на пам'ятник Шевченкові.

Українська книгозбірня в Курську. Заходами українців, що служать в управленні москов.-київск.-вороніж. залізниці, було написано до книгозбірні при управленні в 1908 році українських книж. та журналів на 163 карб., і в 1910 р. на 200 карбов. В цьому році бібліотечний комітет знову виписує українськ. книжок та журналів на 75 карб. Булуть виписані найкращі українські часописи за цей рік та деякі книжки. Книжками і журналами з цієї бібліотеки користуються не тільки служачі при управленні, але і лінейні безплатно. Взагалі можна сказати, що справа з книжками в цій бібліотеці іде дуже гарно.

Робітниче товариство. У Миколаїві (Харгуб.) уже восьмий рік існує товариство взаємної допомоги ремісників. Товариство дає грошеву допомогу своїм членам, забезпечує їх дешевою лікарською помічю, має гарну бібліотеку в 2000 томів. Членів у товаристві 300. Щоб збудити інтерес до себе товариство постановило улаштувати читання та лекції для робітників*).

Кооперативне життя на Поділлі. В 1911 році дозволено одкрити на Поділлі 117 потребительних товариств. До 1 января 1911 року на Поділлі було 357 потребительних товариств, таким чином тепер є усього 474. Кооперативні, себто товариські крамниці, мають успіх, це видно вже з того, що в вінницькому повіті з 72 крамниць збитки понесло тільки 8.

Київське кустарне товариство. За п'ять років свого існування київське кустарне товариство побільшило свої обороти в два рази. Товариство має чистого прибутку 2998 руб. Всіх членів товариства 84; з них 15 довічних і 69 дійсних. Не вважаючи на невелике число членів рада кустарного товариства зробила дуже багато для розвитку

кустарництва у Київщині, урядивши ткацьку школу у с. Хмельному, та майстерню столярних виробів у с. Білгородці. Крім цього товариство посилало інструкторшу (вчительку) в м. Зозів, в с. Томашівку та сусідні з ним села для навчання селян кустарів ткацьким роботам. В 1911 р. п. Шимановська почала у с. Тимашівці навчати селянських дітей виробляти всякі іграшки, які продавалися дуже успішно у київському складі. В 1911-му ж таки рокові рада товариства одкрыла у Києві майстерню, де охочі можуть вчитися шити та иншого.

Українська вистава у казармах. В Курську аматори-салдати з участю жінок прапорщиків виставили в казармі оперету „Пошилися у дурні“ 10-го квітня для солдатів, а 11—для офіцерів та їх сімей. Велика казарма була повна слухачів.

Українські вистави на селі. В селі Білунівка Костантиноградського повіту з недавнього часу гуртком місцевих інтелігентів почали впоряджувати тут українські драматичні вистави.

Літературно-музичний вечір у Хоролі. У Хоролі приватними людьми було влаштовано український музичний вечір, в програму якого війшли українські пісні, українські вірші, а також грав бандурист Ткаченко.

Українські пісні у концертах. В Курську капелла Завадського 4-го квітня в дворянському зібранні і 7-го квітня в громадському клубі впоряджала концерти. Співали й по українськи. Публіки було багато і пісні мали надзвичайний успіх.

◆ 13-го квітня в Катеринославі у Зімньому театрі відбувся грандіозний салдатський концерт сполученого хору трьох полків, цей хор теж переважно співав українські пісні, які у виконанні великого та гарного хору в 150 чоловік мали великий успіх.

Всеросійський з'їзд кооператорів у Петербурзі. У Петербурзі відбувся у марті великий кооперативний з'їзд, на якому було чимало представників кооперативних товариств з України, які обговорювали потребу мати у південному краї свій банк.

Січове свято на галицькій Україні.

Редакція „Дніпрових Хвиль“ одібрала дуже цікавого листа з Галичини, якого й подає оце до відома

*) Як би хто з читачів „Дніпр. Хвиль“ зацікавився цим товариством, то редакція змогла би дати про його докладну відомість.

земляків з невеличкими скороченнями.

— — —

Уже 12 років, як почали засновуватись у Галичині гімнастично-пожарні товариства „Січи“, і засновано їх більше 800.

Ці товариства розвинули дуже широко і корисну діяльність, не тільки ратуючи добро своїх ближніх, не зважаючи на віру і народність, але й підбадьорюючи затуркане й забите поляками наше селянство; вони організують селян у громади з доброю дисципліною і допомагають їм вибитись з під кормиги польських верховодів.

Тому то, а особливо через те, що у січових товариствах заведено старшину чисто на давній запорозький лад, польські верховоди дуже незлюбили цю організацію і всіма силами стараються її підорвати. І справді, бачимо, що кожна „Січ“ має свого кошового, та свого осавула, свого обозного, писаря, скарбника та чотирьох четарів (ця назва взята з болгарського). Кожний січовик носить через плечі червону стрічку з надписом своєї громади, — а старшини носять стрічки синьожовті та інших кольорів відповідно до уряду. Січовики одбувають крім пожарних вправ („упражнень“), також вправи гімнастичні вільні, а далі гуцульськими топірцями та козацькими списами. Коли така Січ виступає прилюдно, то перед кошовим несуть малинову хоругву з синьо-жовтими стрічками, а на тій хоругві намальований з одного боку звичайно один з українських гетьманів, або Шевченко, Федькович, або який інший заслужений українець. З другою боку намальований звичайно галицький лев*) або сі-

чова осьмикінчаста зізда з двома руками, що держуть серп.

Підчас походу грають сурми, бьють у бубни, а деякі січи мають свої оркестри на дутих інструментах. Окрім того кожна Січ старається мати гарну популярну бібліотеку і давати любительські театральні вистави.

Окрім Січей по селах існують Січи повітові (уїздні), з повітовим отаманом на чолі, котрий виступає звичайно на коні з полковницьким перначем у руці. Всі повітові отамани складають разом „Головний Комітет Січовий“, який веде цілий січовий рух і дбає про одноцільність в організації.

Цього року улаштує Головний Комітет Січовий, *шосте загальне січове свято*, в Снятині, на границі Галичини і Буковини. Свято це одбудеться 1 юля (по старому стилю), і в святі тому візьмуть участь не тільки галицькі й буковинські січовики і січовички, але також і представники других славянських гімнастичних організацій.

Січова організація сподівається, що Браття з закордонної України численно поспішать на це всенародне українське свято, на котрому одбудуться масові вправи січовиків і січовичок (вільні, топірцями і списками), ставлення „дзвіниць“, вправи на приладах, народні танці і т. д.

Для того щоб прийняти і розмістити закордонних і других гостей засновано в Снятині особний квартирний комітет, так що гості будуть мати які тільки можна вигоди.

Гості мають зїзджатися вже 30 юня, а представників од товариств будуть зустрічати на залізнодорожній станції Снятин—Залуче почесними вартами з січовим рупором при звуках січових сурм.

*) Герб Галицької України—золотий лев у короні, що драпається на круту скелю.

Головою святочного комітету є д. Семен Зінькевич в Снятині (Австрія, Галичина, Снятин, вул. Вірменська), і до нього зволють шановні земляки звертатися за всякими відомостями.

На цьому святі виступлять також комонні відділи січовиків, а січовички візьмуть участь не тільки у поході, але й в осібних, для них уложених вправах.

Зауважимо, що од Снятина недалеко до Черновець, до Коломиї та до Карпатських гір. Наші лівобережні і правобережні земляки люблять за прикладом своїх сусідів росіян у вільний час їздити у Париж, у Швейцарію та на Рівієру. Чи не лучче б скочити в недалеку Галичину, познайомитись з такою цікавою організацією як січова, якої другої нема на світі (бо славянські соколи це майже виключно організація інтелігенції та міщан)—та запізнатись ближче з Гуцульщиною, що її так чудово і гарно змалював Гнат Хоткевич у своїм романі „Кам'яна душа“.

Готуйтеся, любі земляки і землячки, завчасу в дорогу, а галицькі січовики приймуть Вас з отвертами обіймами.

Д-р *Кирило Трільовський* голова головного комітету Січавого, посол до Парламенту. Писарь *Іван Чупрій*.

Новини нашого письменства.

Труды Полтавской Ученой Архивной Комиссии. Выпуск VIII-ой. Полт. 1912 г. ст. 193+24. Цѣна 75 к.

Дуже приємно бачити, що Полтавська Архивна Комісія присвячує своє видання—„Труды“ цілком українознавству. Останній VIII-й випуск „Трудовъ“ з цього погляду особливо цікавий. Зміст його такий: „Къ истории села Малыя Крынки“

П. Н. Малами—збірка матеріалів до історії землеволодіння на Полтавщині з половини XVIII віку: „Демократическія симпатіи И. П. Котляревскаго“ Вл. Щепотьєва,— дуже тепло написана характеристика громадських поглядів батька нашої нової літератури; „Книжный вариантъ одного изъ народныхъ разсказовъ А. П. Стороженко“, теж. В. Щепотьєва; в цій статті автор наводить текст старого укр. рукопису початку XVIII в. „Искушеніє дьявольское“, що своїм змістом зовсім нагадує відоме оповідання Олекси Стороженка „Се така баба, що їй чорт на мохових вилах чоботи оддавав“; „Старая Полтавщина и столѣтняя тяжба Марковичей со Свѣчками и Пасютами (1720—1827)“ І. П. Болюбаша. В цій дуже широкій і докладній розвідці автор дає багацько важних матеріалів, які освітлюють історію того, як українська козацька старшина перетворилась у російське дворянство, закріпившись помалу колись вільних селян. „Стоимость ревизской души въ 1846 г.“—Замітка того ж. д. Болюбаша; „Портретъ малороссійскаго гетмана И. С. Мазепы“—знімок з портрета Мазепи, знайденого в бібліотеці кн. Сангушка у Галичині і опублікованого у перше в Швеції. Нарешті—стаття недавно помершого укр. етнографа В. П. Милорадовича: „Казки і оповідання, записані в Лубенщині“. Стаття ця цікава, між иншим, тим, що у ній не тільки матеріал, але й наукова передмова видрукована по українськи, сучасним українським правописом.

Шевченко на японській мові.

До різних чужих мов, на які переложено Шевченка, прилучилася недавно і японська: в минулому році, в 50 літні роковини смерти

Шевченка, з'явилася в японській газеті „Танін“ стаття про нашого поета і переклад його: „Заповіту“.

Альфонс Доде. *Оповідання. Переклади М. Грушевська. Київ-Львів 1912. Ст. 64. Ціна 20 коп.*

Нам хотілося сказати кілька слів з приводу цієї книги взагалі про деякі хиби нашої сучасної літературної мови, хиби, на які чомусь дуже мало звертають уваги. За самий зміст книги казати нема чого: перекладчиця вибирала справді одні з найкращих малих оповіданнів славного французького письменника, такі, що вважаються класичними, як наприклад „Партія більярду“ або „остання лекція“. Перекладено їх не скрізь зовсім точно, але це не біда, аби було добре передано смисл і характер оригіналу. Але от що до мови... Переклад видано у Києві, купуватимуть його у значній мірі наші українці російські, і от, що вони скажуть, коли прочитають силу слів і зворотів або зовсім не зрозумілих, або таких, що різатимуть їхнє вухо гірш ножа? Книга повна галицьких провінціалізмів або полонізмів. Беремо, що трапиться; торністра (24 ст.)—це ранець; „Картачници зачаєні“ (24)—це значить, що мітральези чигали, були немов у засідці (на ворога); *ляванди* 16—цього слова, так само як „*правесонький* парох“ ми

ніде по словниках не могли знайти; „студеною“ (ст. 7) зам. холодною; „повніські“, зам. „повнісінькі“ (ст. 7); „попри ферму“ зам. „повз ферму“ (ст. 8); „вітворяється вікно“ зам. одчиняється (11); „заберуся“, зам. піду собі (12); „фіранки“ зам. „завіси“ (13); „непопрятаний стіл“, зам. неприбраний стіл (25); „розсіяний“ зам. неухажний (27); „пестрі мушлі“ зам. „рябенькі мухи“ (ст. 29); „потравка“ в розумінні „страва“, хоча й давнє слово, бо зустрічаємо його ще в Котляревського, але тепер вийшло у нас з ужитку, особливо в зменшеній формі „потравка“ (ст. 61). Ми могли б навести сотні прикладів дуже незручних висловів у перекладі пані Грушевської. Для галичанина, що чує ті „потравки“ в польській мові, воно може й нічого, а у нас робе вражіння дуже нечистої, а часом і кумедної мови.

Всі ті переклади друковались більш десяти років тому у Літ-Наук. Вістнику. Тепер без усякої зміни їх так і передруковано. А дуже шкода; важно було б поправити мову, коли малися на увазі читачі на російській Україні. Тоді б ця гарна книга, видана дешево і чепурно, могла б рахувати на широке розповсюдження.

Редактор-видавець Н. КОТОВ.

Открыта подписка на 1912 годъ

На еженедельный иллюстрированный журналъ

„ХУТОРЯНИНЪ“

посвященный интересамъ сельск. хозяйства, коопераціи, промышленности и торговли. Годовая подписка: съ пересылкой и доставкой 2 р. 20 к. Въ течение года подписчики получаютъ 52 номера. Четвертый сборникъ с.-х. статей. Календарь „ХУТОРЯНИНЪ“ на 1912 г. Цѣна въ отдѣльной продажѣ 25 к. Выпускъ библиотеки „ХУТОРЯНИНЪ“ 10 сортовъ сѣмянъ. Редакціи журнала въ течение послѣднихъ лѣтъ присуждены двѣ золотыя медали. Журналъ „ХУТОРЯНИНЪ“ допущенъ въ бесплатныя библиотеки-читальни и въ библиотеки с.-х. учебныхъ заведеній Главн. Управл. Землеустройства и Земледѣлія. Адресъ: Полтава, Пушкинская ул., усадьба Полт. о-ва с.-х., ред. „ХУТОРЯНИНЪ“.

Вышелъ изъ печати и поступилъ въ продажу КАЛЕНДАРЬ „ХУТОРЯНИНЪ“ на 1912 годъ (четвертый сборникъ с.-х. статей). Статьи по полеводству, садоводству, животноводству, птицеводству, пчеловодству, вопросамъ коопераціи, переселения и т. д. Въ календарѣ 343 стран. убористаго текста, съ 112 рисунками. Цѣна 25 к. Пересылка за счетъ редакціи. Налож. платеж. пересылка за счетъ заказчика. (Съ налож. плат, 60 к.) г. Полтава, редакція журн. „ХУТОРЯНИНЪ“.

Катеринослав. Друкарня К. А. Андрущенко, Стародворянська, 5.